

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל
תשיעי
קובץ
שלשלת האור
שער
שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ואתחנן

(חלק בט שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ואתחנן ג

ופירוש זה בכוונת רש"י מתאים לדברי הש"ס⁵ – מקורו של פרש"י זה – שגם שם הובאה המימרא ד"היום לעשותם כו' ולמחר לקבל שכרם" בהמשך להמימרא על הפסוק, "לא יאחר לשונאיו" – "לשונאיו הוא דלא יאחר אבל יאחר לצדיקים גמורים, והיינו דאמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב .. היום לעשותם .. היום לעשותם למחר לקבל שכרם".

כלומר, כוונת רבי יהושע בן לוי ב"למחר לקבל שכרם" היא, שהקב"ה "מאחר" (בדוקא) את שכרם של הצדיקים הגמורים (ואיחורו זה הוא "למחר", לעולם הבא).

ב. אבל קשה לפרש כן בדברי רש"י, מכמה טעמים:

א) לפי זה היה לו לרש"י להדגיש (כבש"ס) את הניגוד שבין שני הכתובים, שבפסוק שלפנינו (ושמרת גו' היום לעשותם) המדובר הוא (לא ב"שונאיו", אלא) בצדיקים גמורים⁶. ומזה שכתב רש"י בסתם "היום לעשותם, ולמחר כו'", ולא חילק בזה

א. על שתי התיבות שבסיום פרשתנו (ושמרת את המצוה גו' אשר אנכי מצוך) היום לעשותם" – פרש"י: ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם.

וביאר המפרשים² דבריו, שפירושו כאן בא בהמשך לפירושו על הפסוק הקודם: "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו – בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא", כלומר, שלרשע משלם הקב"ה בעולם הזה על כל מעשיו הטובים כדי שלא יוותר בידו שכר לעולם הבא.

ובהמשך לזה נאמר בכתוב דידן "ושמרת גו' היום לעשותם" – "ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם", פירוש, שסדר ההנהגה בנוגע לשכרם של צדיקים הוא להיפך, ששכרם אינו "היום" בעוה"ז, אלא "למחר לעולם הבא", והטעם לזה, כי "שכר³ מצוה בהאי עלמא ליכא"⁴.

(1) ראה שקו"ט במפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, דבק טוב, משכיל לדוד. ועוד) – ההכרח בפשש"מ לפירוש זה.

(2) באר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן. וראה ס' זכרון כאן. לבוש האורה ר"פ עקב.

(3) קידושין לט, ב. חולין בסופה.

(4) ס' זכרון ולבוש האורה שם. וראה פרש"י לאבות* פ"א מ"ג: לפי שאין שכר מצות בעולם הזה .. היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם.

– אבל כמדובר כ"פ, פרש"י עה"ת לחוד ופרש"י על הש"ס לחוד –

ולהעיר מפרש"י ר"פ וישב (לז, ב): ועוד נדרש

(* כ"ה גם (בשינוי ל' קצת) בפרש"י למס' אבות ש"ל לאחרונה מכת"י (ירושלים, תשל"ג).

כו' לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז (נת' בלקו"ש ח"ל ע' 176 ואילך). פרש"י אחרי ית, ה (וברא"ם שם. וראה רמב"ן שם. וראה לקמן בפנים סוס"ג).

(5) עירובין כב, א.

(6) פסוק שלפנ"ז (ז, י).

(6*) וכן הו"ל להדגיש "אבל יאחר לצדיקים כו'" (דלא כ"שונאיו" ש"לא יאחר"). וע"ד לשון רש"י לקמן האזינו לב, ד.

הבא, וכל היעודים הגשמיים אינם אלא כדי „שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו .. וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כו' כדי שנזכה לחיי העולם הבא".

וכתבו, שזהו הפירוש ד"ל למחר לעוה"ב ליטול שכרם, כי שכר המצוה (האמיתי) – בלשון הרמב"ם שם: סוף מתן שכרן של מצוות – הוא חיי עולם הבא, ועל שכר זה דוקא אמרו דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

אבל אין לומר שכן היא גם שיטת רש"י בפשוטו של מקרא –

[בנוסף לזה שאם כן היה לו לרש"י (שכתב את פירושו בלשון ברורה) לרמז במקום כלשהוא בפירושו על חילוק זה¹³, שהיעודים הגשמיים שבתורה אינם שכר המצוה (או לאידך: היה לו להדגיש בפירושו על הכתוב דידן שאין המדובר כאן על ה"שכר" המדובר בתורה, אלא על "סוף מתן שכרן" וכיוצא בזה) – הרי:]

(א) על הפסוק¹⁴ „ופניתי אליכם” – העוסק ביעודים גשמיים, וכהמשכו, „והפריתי אתכם והרביתי אתכם” – פרש"י: „אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם משל למה הדבר דומה למלך ששכר פועלים וכו'". ומכאן נראה ברור

(13) ולכן לכאורה א"פ לתרץ עפ"ש בחדא ג' מהרש"א (קידושין שם) לחלק בין זכות הרבים ש,מעשיהם הטובים מביאים להם כל הברכות והטובות שנזכרו בתורה גם בעוה"ז כו' אבל ר"י לא אמר כן (דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא) אלא ביחיד – כי חילוק זה לא נרמז כלל בפרש"י עה"ת (ואדרבה: מפרש"י בחוקותי (כו, ח) מוכח שגם ביחיד השכר הוא בעוה"ז).

(14) בחוקותי שם, ט.

כלל בין סוגי בני אדם, משמע, שבדבריו כאן בא להשמיענו כלל בנוגע לכל ישראל¹⁵.

(ב) ועוד ועיקר: לא יתכן לומר שהכלל „שכר מצוה בהאי עלמא ליכא” נאמר גם לפי דרכו של פרש"י (פשוטו של מקרא), שהרי מצינו ריבוי כתובים במקרא שבהם הובטחו יעודים גשמיים על קיום התורה והמצוות – ובלשון הכתוב¹⁶ „אם בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם” (והמשכו בכל הברכות המנויות שם בפרשה).

ויתירה מזו: תיכף לאחר הפסוק דידן נאמר בכתובים¹⁷ „והיה עקב תשמעון גו' ואהבך וברכך גו' וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך גו' ברוך תהיה גו' והסיר גו' ואכלת גו'”¹⁸!

ג. והנה, המפרשים¹⁹ תירצו בזה ע"פ דברי הרמב"ם²⁰ הידועים, ששכרן האמיתי של המצוות הוא חיי העולם

(7) אף שכמובן לא נכלל בזה „שונאיו” שבפסוק הקודם – מ"מ מובן ג"כ שלא כל העובר על מצות הוא מ„שונאיו” ח"ו. והו"ל לרש"י לפרש (כנגמרא) שכאן איירי בצדיקים (גמורים) דוקא.

(8) ר"פ בחוקותי.

(9) ר"פ עקב.

(10) בלבוש שם תי' שזוהי כוונת רש"י בפירושו (ר"פ עקב) עה"פ „והי' עקב תשמעון” – „אם המצוות הקלות כו' תשמעון”, ששכר מצות בעוה"ז הוא רק על מצות קלות. ע"ש. וכבר הקשה עליו בצידה לדרך שם. ע"ש באורך.

(11) צידה לדרך שם. וראה גם באר מים חיים שבהערה 2.

(12) ה"ל תשובה פ"ט ה"א (וראה שם כל הפרק. פיה"מ שלו סנהדרין ר"פ חלק ד"ה ועתה). ובצידה לדרך שם, שכ"כ „שאר מחברים המפורסמים קמאי דקמאי ובתראי ז"ל .. וככ"רבינו בחיי” (ר"פ עקב).

ואדרבה, מסתיימת לשון רש"י בפירושו על הפסוק¹⁹ „כבד גו' למען יאריכון ימיו” – „אם תכבד יאריכון ואם לאו כו'”, ועל-דרך-זה בפירושו על הפסוק¹⁷ „שלח תשלח גו' למען ייטב לך גו'” – „אם מצוה קלה כו' אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים קל-וחומר למתן שכרן של מצות חמורות” – מוכח דסבירא ליה שע"פ פשוטו של מקרא כוונת הכתובים היא לאריכות ימים ולטובה כפשוטן בגשמיות²⁰ (וזהו גם „מתן שכרן של מצות חמורות”²¹).

והדרא קושיא לדוכתא: היאך כתב רש"י בסיום פרשתנו בפשיטות „ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם”?

ד. ועוד זאת, שביאור זה אינו מתיישב כל-כך בלשון רש"י כאן:

מימרא זו ד„היום לעשותם, ולמחר (לעולם הבא) ליטול שכרם” הובאה בשני מקומות בש"ס – במסכת עירובין⁵ ובמסכת עבודה זרה²², אבל בשינוי לשון:

במסכת עירובין לשון הש"ס היא „היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם למחר לקבל שכרם”, ואילו במסכת עבודה זרה נאמר: „היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם ולא היום ליטול שכר”.

וטעם השינוי מובן בפשטות, דמהכתוב „היום לעשותם” למדו בגמרא שני ענינים: (א) הדיוק ד„היום”

ששיטת רש"י בפירושו על התורה היא, שהענין ד„לשלם שכרם” שבכתובים אינו (רק) ענין צדדי, הסרת המניעות לקיום המצוות, אלא זהו הגמול והשכר על העבודה עצמה, וכשכרם של פועלים¹⁵.

(ב) בכללות הענין קשה לומר שרש"י בפירושו על התורה נוקט כהמאן-דאמר „שכר מצוה בהאי עלמא ליכא”,

דהנה, מקורו ויסודו של מאן-דאמר זה הוא מן הכתובים „למען יאריכון ימיו ולמען ייטב לך”¹⁶ (בכבוד אב ואם) ו„למען ייטב לך והארכת ימים”¹⁷ (בשילוח הקן), שפירושם הוא: „למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריכון ימיו לעולם שכולו ארוך”¹⁸,

אבל רש"י בפירושו על התורה לא הביא (על הכתובים הנ"ל) פירוש זה („עולם שכולו טוב .. שכולו ארוך”),

(15) בפרש"י שם מסיים „כדאיתא בתו"כ”, ובמפרשי התו"כ (ראה קרבן אהרן. מלבי"ם. ועוד) שם, דלשון התו"כ „היו ישראל בעוה"ז מבקשים כו' אבל אתם חשבו רב אני עתיד לחשב עמכם” היינו דלישראל יהי' שכר רוחני לעוה"ב.

אבל ראה לקו"ש ח"ז (ע' 323 והערה 20 שם) שאא"פ לפרש כן בפרש"י, שהרי בפשט"מ מפורש בכתוב זה (וכן בכתובים שלפנ"ו ושלפנ"ז) שכר גשמי (אף שאח"כ – פסוק יא"י (ובפרש"י) – נאמר גם שכר רוחני). ועכצ"ל שגם שכר גשמי הוא תשלום העבודה,

[אלא שבתשלום העבודה גופא יש ב' מיני תשלום: שכר גשמי בעוה"ז (שהוא השכר המפורש בתורה), והשכר הרוחני בג"ע ועוה"ב. ולהעיר מפרש"י פרשתנו ג, כו ד"ה רב לך („דא”); פרש"י אחרי הנ"ל סוף הערה 4].

(16) פרשתנו ה, טז.

(17) תצא כב, ז.

(18) קידושין שם. ובחולין שם – בסדר הפוך.

(19) יתרו כ, יב (ובפרשתנו אינו מפרשו – כי „כבר פירשתי” (פרש"י פרשתנו ה, ז)).

(20) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 133 הערה 2.

(21) ודלא כפירוש הלבוש – ראה הערה 10.

(22) ג, א, ד, ב (בשינוי ל' קצת).

אבל רש"י נקט דוקא הגירסא (דמסכת עבודה זרה²⁷) „ליטול שכרם". והדיוק בזה בולט יותר ע"פ הנ"ל, דבריש מאמר זה עצמו נקט רש"י דוקא הלשון שבמסכת עירובין („ולמחר כו") ולא זו שבמסכת עבודה זרה („ולא היום כו").

וי"ל הביאור בזה, בהקדם ביאור החילוק בין שתי הלשונות ד"לקבל" ו"ליטול":

„לקבל שכרם" מורה שהשכר בא מצד הנותן – היינו שהמקבל אינו „בעל הבית" ליטול את השכר בעצמו, אלא הדבר תלוי בנותן, והוא עצמו אינו אלא „מקבל"; משא"כ „ליטול שכרם" מורה שהאדם נוטל בעצמו את השכר (המגיע לו).

וזהו שבא רש"י להבהיר בדיוק לשונו, דכאן המדובר הוא בסוג חדש באופן תשלום השכר: „למחר לעולם הבא" יתחדש, שאז יהיה השכר בבעלותם של ישראל, והם יהיו „נוטלין" בעצמם את שכרם.²⁸

ונמצא שדברי רש"י כאן אינם שייכים כלל להענין ד"שכר מצוה בהאי עלמא", דכנ"ל, סבירא ליה לרש"י בפשוטו של מקרא דבדאי ישנו שכר מצוה בהאי עלמא, כנזכר בריבוי

– שעשיית המצוות („לעשותם") זמנה היום דוקא, ולא „למחר", לעולם הבא. (ב) הדיוק ד"לעשותם" – שהזמן ד"היום" (עוה"ז) ענינו הוא דוקא „לעשותם", ואין ענינו „ליטול שכר".

וזהו דיוק הלשון²³ (בעבודה זרה²⁴) „ולא היום ליטול שכר", כיון שעיקר הלימוד הוא (לא לצד החיוב, ש"למחר ליטול שכר", אלא) לצד השלילה, ש"היום" (בעוה"ז) אינו הזמן „ליטול שכר" (אלא „לעשותם" דוקא) – שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

ועפ"ז מובן, שאילו היתה כוונת רש"י כאן להשמיענו ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", היינו, שבהתייבות „היום לעשותם" בא הכתוב לחדש שאין הקב"ה משלם לצדיק בחייו בעוה"ז, ודלא כ"שונאיו" ש"בחייו משלם לו גמולו הטוב" – לכאורה היה מתאים יותר הלשון (כבמסכת עבודה זרה) „ולא היום ליטול שכרם"²⁵.

ה. וי"ל, שרש"י מיישב כל הנ"ל בדיוק לשונו – „ולמחר כו" ליטול שכרם".

דהנה, לשון הש"ס במסכת עירובין (לפנינו²⁶) היא „למחר לקבל שכרם",

(23) ראה גם תו"ת כאן אות יח.

(24) ובר"ח עירובין גריס גם שם, „ולא היום". וראה יל"ש סוף פרשתנו שמביא ב' הלשונות יחד: היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם, היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם! וראה דק"ס עירובין שם.

(25) קושיא גמורה אינה, כי י"ל שרש"י רוצה להדגיש „למחר לעולם הבא", וזה כולל בדרך ממילא „ולא היום".

(26) אבל בע"י שם „ולמחר ליטול שכרם". וכ"ה ביל"ש סוף פרשתנו (ראה הערה 24). וראה דק"ס שם.

(27) עפמ"ש בהערה הקודמת י"ל שכן היתה גירסת רש"י גם בעירובין שם. אבל עי"ע למה נקט רש"י גירסא זו דוקא, ובפרט שגבי שכר רגיל הלשון „קבלה" (ראה פרש"י לך טו, א. דברים א, יב. ולהעיר מפרש"י מטות (לא, ח) „הלך כו" ליטול שכר"). אבל בפרש"י ס"פ שלח ד"ה אני ה"א (מספרי שם) „ונטול שכר .. ולא נוטלים שכר". ואכ"מ.

(28) להעיר ממחז"ל (ברכות יז, ב) והם נזונים בזרוע (וראה פרש"י שם). וראה פרש"י ריש פרשתנו. לקו"ש חכ"ד ע' 29-30 ובהערות שם.

(ולא „ולא היום כו'"), שהרי בזה הוא החידוש בדברי רש"י כאן:

בדבריו כאן אין כוונת רש"י לומר שאין שכר לצדיקים בעולם הזה (ודלא כ„שונאיו", ש„בחיי משלם לו גמולו הטוב") – דאדרבה: לפי פירוש רש"י ודאי משלם הקב"ה לצדיקים גמולם הטוב בעולם הזה, כמפורש בפשוטו של מקרא בכל היעודים הגשמיים שנזכרו בתורה;

אלא חידושו של רש"י קאי בצד החיוב, ש„למחר לעולם הבא" יתחדש אופן אחר (שאינו קיים „היום") בתשלום השכר – „למחר . . ליטול שכרם"³².

והמשך הענינים בכתובים כאן כך הוא:

תחילה נאמר בכתוב „ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו לא יאחר לשונאו אל פניו ישלם לו", היינו, שלרשע משלם הקב"ה בדוקא תיכף בחייו, „כדי להאבידו מן העולם הבא", ומכאן מובן שאין הדבר כן במי שאינו בגדר „שונאיו", אלא יתכן לפעמים שלא יקבל השכר מיד (כנ"ל);

ובהמשך לזה בא הכתוב דידן, „ושמרת את המצוה גו' היום לעשותם", להשמיענו, דסדר הנהגה זה (שלפעמים יכול להיות עיכוב בתשלום השכר) הוא רק „היום", אבל „למחר לעולם הבא ליטול שכרם".

הכתובים העוסקים ביעודים הגשמיים בתור שכר על קיום התורה והמצוות;

אלא שבעולם הזה קבלת שכר זה היא באופן ד„לקבל שכרם": הקב"ה נותן לאיש ישראל כל טוב סלה בבני חיי ומזוני (ובכולם) רוויחי, אבל אין בידו של האדם הכח והגבורה הנדרשים ליטול בעצמו את השכר, ולכן יתכן לפעמים שיתערכו בזה סיבות (צדדיות) שונות שימנעו ממנו לקבל בפועל את שכרו²⁹.

[ועל־דרך עובדא דר' יעקב³⁰, שראה אחד ש„אמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת", ואמרו בגמרא, שבאם היה הלה „מהרהר בעבודת כוכבים", לא היה לו לקבל השכר ד„למען ייטב לך והארכת ימים" (כפשוטו).

והיינו, שאף מי שקיים את המצוות עצמן בשלימותן, אלא שהיה בו חסרון בענין אחר (שאינו שייך כלל לעשיית מצוות אלו)³¹ – גורם הדבר שלא יקבל את השכר];

משא"כ „למחר לעולם הבא" יהיו ישראל „נוטלים" בעצמם את שכרם, מבלי שיוכלו להיות בזה עיכובים כו'.

ו. עפ"ז מובן דיוק לשון רש"י „ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם"

(32) ועפ"ז יש לבאר הגירסא בעירובין „למחר לקבל שכרם" – כי בעירובין שם מפורש שכוונת ריב"ל היא כהדרשה „לשונאיו הוא דלא יאחר אבל יאחר לצ"ג", היינו שצ"ג אין מקבלים שכרם בעוה"ז, ונמצא שגם קבלת שכרם היא רק „למחר".

(29) ראה פרש"י וישלח (לב, יא) שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא כו'.

(30) קידושין שם. וכ"ה בחולין שם לפנינו (אבל ראה פרש"י וחדא"ג מהרש"א שם).

(31) להעיר מלקו"ש ח"ט (ע' 199; ס"ע 202 ואילך).

ז. הביאור (הפנימי) להחילוק הנ"ל – אם תשלום השכר הוא „לקבל” או „ליטול”:

בזמן הזה נמסר ענין תשלום השכר לבית דין של מעלה, ולכן אין האדם נוטל בעצמו את שכרו, כי הדבר תלוי בבית דין של מעלה.

משא"כ לעתיד לבוא בעולם הבא, הנקרא „יום שכולו שבת”³³, י"ל שאז ייבטל הענין דבית דין (של מעלה), על־דרך כבשבת – שכל בתי הדין נסגרים³⁴, וממילא, אם יעשה האדם מעשה טוב שיש עליו שכר, יטול את שכרו מיד מבלי שיהיה דבר המעכב בעדו³⁵.

ח. חילוק נוסף ישנו בין שתי הלשונות ד„לקבל” ו„ליטול”:

„לקבל שכרם” פירושו, שהגעת השכר לידי האדם נעשית ע"י הנותן; אין הנותן רק מקציב את השכר, אלא הוא גם נותנו בפועל, והאדם אינו אלא „מקבל” (את השכר) מידו.

משא"כ „ליטול שכרם” פירושו, שכדי שיגיע השכר ליד האדם, צריך הוא ליטול, והיינו, שהנותן אינו אלא קובע ומקציב את השכר עבור המקבל, אבל כדי שיגיע השכר לידי נדרשת פעולתו „ליטול” את השכר.

(33) סוף תמיד.

(34) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ו. וראה אד"ר בוח"ג (קכט, סע"א. קלו, ב) בנוגע לבתי דינים של מעלה (הובא ונת' בד"ה ואני תפלתי תרנ"ד, תש"ד). וראה ספר המצות להצ"צ מצות לא תבערו אש פ"ב.

(35) ראה לקמן הערה 47.

ובדיוק לשונו רמז רש"י על החילוק שבין היעודים הגשמיים לשכר העוה"ב:

היעודים הגשמיים כולם הרי הם בגדר ד„לקבל שכרם”, היינו שהקב"ה נותן לאיש ישראל כל טוב סלה בבני חיי ומזוני ובכולם רוויחי, באופן שהוא מקבל את שכרו בדרך ממילא (ללא כל פעולה נוספת מצדו).

משא"כ השכר הרוחני דעולם הבא הוא בסוג נעלה יותר: תוכן ענין חיי העולם הבא אינו שיהיה האדם רק בבחינת „מקבל”, אלא האדם צריך „ליטול” את השכר; ענינו של עוה"ב הוא, שהאדם נמצא בעולם שבו ישנה האפשרות להיות „נהנה מזיו השכינה”, אבל כדי ליהנות בפועל צריך להיות „ליטול שכרם”³⁶.

ובזה מבאר ומיישב רש"י ענין נוסף בכתוב זה:

בעת לימוד הפסוק „ושמרת גו' היום לעשותם”, מתבאר, שענין שמירת התורה ומצוות הוא „היום” דוקא. ועולה התמיהה, במה תהיה עבודת ישראל „למחר” (בעולם הבא)? והרי אפילו בדרך הפשט מובן שאין מקום לומר שבעוה"ב יבטל ח"ו כל ענין עבודת ה'³⁷!

ועל זה מבאר רש"י „ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם”: בעולם הבא יהיו ישראל עוסקין בעבודה „ליטול שכרם”³⁸.

(36) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב: נהנין מזיו השכינה שיודעים ומשיגין כו'.

(37) ולהעיר ממש"נ (כראשית ב, טו) ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה.

טבעי, אלא הוא בא בדרך נסית – נמצא, שאין השכר מגיע בדרך ממילא מעשיית המצוות, אלא תשלום השכר הוא פעולה הבאה שלא מצד הטבע, והיינו שצריכה להיות פעולה נוספת – נתינת (ונטילת⁴⁰) השכר.

י"ד. ע"פ הנ"ל יש לבאר (בפנימיות הענינים) הדיוק ד', ולמחר לעולם הבא (דוקא) לקבל שכרם:

שני האופנים הנ"ל בתשלום השכר – אם הוא בדרך נסית או בדרך טבעית – קיימים שניהם בהשכר הרוחני על קיום התורה ומצוות.

דהנה, ידוע⁴¹ שישנם שני סוגים (בשכר: א) השכר דגן עדן, שהוא שכר מוגבל כביכול⁴², כיון שבגן עדן מאיר האור האלקי המלוכס בסדר ההשתלשלות (אור הממלא). (ב) השכר דתחיית המתים, שאז יאיר אור המקיף שלמעלה מהשתלשלות (אור הסובב), שהוא שכר בלתי מוגבל.

ולכן: השכר השייך לאור הממלא, שהוא אור מצומצם לפי ערך הנבדלים, כיון שעבודת הנבדלים תופסת מקום

– ועפ"ז נמצא גם כן, שדברי רש"י כאן אינם שייכים לשקלא וטריא בענין "שכר מצוה בהאי עלמא" – דאין הנידון כאן אם משלם הקב"ה שכר בעוה"ז אם לאו, אלא – מה יהיה תוכן עבודתם של ישראל "למחר".

ט. ויש לקשר חילוק זה בין שתי הלשונות ד', "לקבל" ו"ליטול" עם שתי הדיעות³⁸ שמצינו בענין שכר ועונש:

א) השכר והעונש באים בדרך נסית, היינו, שאינם באים באופן של סיבה ומסובב ממש מהמצוה או מהעבירה עצמן, אלא הם בדוגמת שכר ועונש שאדם קובע ברצונו על מעשה טוב או הפכו.

ב) השכר והעונש באים בדרך טבעית, היינו, שהקב"ה הטביע במצוות והעבירות גופא, שיגררו אחריהן שכר או עונש.

וזהו החילוק בין הלשונות "לקבל" ו"ליטול":

אם שכר המצוות בא בדרך טבעית, נמצא, שכאשר יהודי מקיים מצוה, אין נדרש כל ענין נוסף³⁹ על-מנת לקבל את השכר, כי עשיית המצוה היא הסיבה המביאה את השכר בדרך ממילא. "לקבל שכרם" – השכר בא בדרך ממילא, ואין האדם צריך אלא לקבלו.

אבל אם שכר המצוות אינו ענין

(40) להעיר מהמבואר בד"ה שיר המעלות תש"ג פ"ח, דמכיון שהענין דבאתעדל"ת אתעדל"ע אינו, "הכרח אלקי טבעי" כ"א, "הכרח אלקי רצוני", לכן, "צריך זכות אשר האתערותא שלו יקובל למעלה" – וכש"כ אם שכר מצות הוא ענין נסי (ראה אגרות קודש שם).

(41) ראה בארוכה בזה – ספר המצות להצ"צ מצות ציצית. ובכ"מ.

(42) אלא שגם בשכר זה, "אין שיעור לריבוי העליות שיוכל להיות באופן עילוי ההשגה באלקותו ית" (סהמ"צ להצ"צ שם – טו, ריש ע"ב).

(38) הובאו בשל"ה בית אחרון (יב, א"ב. טו, א"ב). וראה אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב כרך א ע' שצה ואילך. וראה לקו"ש ח"ה ע' 135 הערה 23 (וש"ג). ועוד. וראה הערה 43.

(39) ראה אגרות קודש שם. וראה הערה הבאה.

לגביו, הרי שכר זה הוא באופן טבעי⁴³ – עבודת האדם היא הפועלת את השכר.

וזוהו הטעם על זה ש„ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם“:

בעולם הזה מאיר בגלוי ממש רק השכר המוגבל⁴⁵ דאור הממלא, ולכן תשלום השכר בו הוא באופן ד„לקבל שכרם“ – עבודת האדם היא המביאה לנתינת השכר, היינו שהשכר מגיע להאדם בדרך ממילא, ואינו צריך אלא לקבלו;

משא”כ „למחר לעולם הבא“, כאשר יאיר השכר הבלתי מוגבל (מצד אור הסובב)⁴⁶ – יהיה תשלום השכר באופן ד„ליטול שכרם“⁴⁷, היינו שהשכר לא יהא נשפע בדרך ממילא, אלא תהא נדרשת פעולה בפני עצמה דנתינת (ונטילת) השכר.

(משיחת ש”פ ואתחנן תשכ”ה)

משא”כ שכר המצוה דאור הסובב, אין שייך לומר עליו שהוא ענין טבעי בעבודה, כי לגבי אור זה אין עבודת הנבראים תופסת מקום; אלא זהו ענין נסי שאינו מוכרח מצד הטבע, והשפעתו היא בדרך מתנה מצד רצונו יתברך⁴⁴.

(43) כי לאחר שיעלה ברצונו ית’ שהעבודה תעורר – נעשה כן באמת* (ראה לקו”ש ח”ד ע’ 1133 הערה 13. וש”נ). וראה אגרות קודש שם, שזהו הטעם ששכר מצות הו”ע טבעי. ע”ש (ושם מהגה”ה בשל”ה שם, שגם לפי הרמב”ן שכר מצוה מסובב מן המצוה עצמה אלא שבא בדרך סגולה. עיי”ש. וראה לעיל הערה 40: הכרח אלקי רצוני).

(44) אף שגם אור הסובב נמשך ע”י עבודת האדם ובאופן שהעבודה היא הממשיכה את האור (ראה לקו”ש ח”ד שם. ח”ט ע’ 72. ועוד) – מ”מ מובן, שמכיון שהמדובר באור הסובב שלמעלה מנבראים, הרי בערך העבודה (המוגבלת) של נברא, הוא ענין של חסד ומתנה (ראה לקו”ש ח”ט שם. ועוד).

(*) ולהעיר מלקו”ש ח”ז ע’ 387 (ולקמן ע’ 138), שהענין דשכר מצוה הוא הלכה – שהקב”ה „מחוייב“ כביכול לשלם שכר מצות כמו שמשלמים לפונעל (ראה לעיל סעיף ג), ע”ש באורד.

(45) ראה אגה”ק ס” ג.

(46) ראה בהנסמן בהערה 41. ושם, שזהו (בעיקר) בעולם התחי’. ולהעיר מהגירסא בפרש”י לע”י עירובין שם (ד”ה ולא למחר) ובענף יוסף שם.

(47) ע”פ המבואר באגרות קודש שם, דדוקא בשכר המוגבל שייך העכבה והפסק ח”ו ע”י מדת הדין, אבל מה שנותנים מלמעלה בדרך מתנה חסד בלתי מוגבל, אין שייך בו עכבה והפסק של מדת הדין – מובנת השייכות למשנת”ל (סעיף ו”ו) בפירוש „ליטול שכרם“, שנוטל מעצמו ואין שייך לעכב השכר.

